

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

KİTAP İNCELEMESİ

Haldun YALÇINKAYA, Savaş: Uluslararası İlişkilerde Güç Kullanımı

Murat GÜNEYLIOĞLU

Arş. Gör., Kırklareli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Savaş: Uluslararası İlişkilerde Güç Kullanımı

Haldun YALÇINKAYA

İstanbul, İmge Kitabevi, 2008.

Hazırlayan: Murat GÜNEYLİOĞLU*

Dr. Haldun Yalçinkaya bu çalışmasında savaş olgusunun tarih içindeki değişimini çeşitli boyutlarıyla ortaya koymaktadır. Henüz giriş bölümünün başlangıcında Clausewitz'in "Savaş politikanın başka araçlarla devamıdır" şeklindeki ünlü deyişinin, savaş maliyetlerindeki hızlı yükselişle beraber günümüzde geçerliğini artık kaybettiği öne sürülmektedir. Yalçinkaya'ya göre Soğuk Savaş'tan bu yana çözümsüz görülen siyasal bir sorununun ortaya çıkışı ile devletlerin birbirine savaş ilan etmesi arasındaki süre uzamıştır. Bu uluslararası politikanın müzakere boyutuyla ilgilenen diplomatlarla silahlı çatışma kısmıyla ilgilenen askerlerin görev sahaları arasında bir gri bölge yaratmıştır. Bugün artık diplomasinin bittiği yerde savaş başlar şeklinde kesin bir ayırım bulunmamaktadır. Devletlerarası savaşların istisnai bir duruma geldiği Soğuk Savaş ertesinde, yeni tip silahlı çatışmalar olan etnik ve sivil savaşların çözümlenmesinde çeşitli uluslardan diplomatlar arasında koordineli çalışmalar gerekmektedir. Diğer taraftan askerler de barışı gözleme, barışı koruma gibi savaş dışı hareket gerçekleştirmeye başlamıştır. Bu sebeplerden dolayı günümüzde diplomatlara savaş eğitimi verilirken askerlere uluslararası siyaset öğretilmektedir. Dr. Yalçinkaya, bu bilinçle savaşın tarihsel değişimi ve yeni dönemde ortaya çıkan silahlı çatışmaların tüm boyutlarını kapsayan çalışmasını ders kitabına benzer bir format içinde sunmaktadır.

Kitabı kabaca kuramsal çerçeve ve savaşın tarihsel değişiminin verildiği iki bölüme ayırarak incelemek mümkündür. Girişi izleyen ilk dört bölümde savaşla ilgili uluslararası ilişkilerin kuramsal literatürü taranmıştır. "Savaşın nedenleri" adını taşıyan üçüncü bölüm konuyu uluslararası ilişkilerde üç analiz düzeyi içerisinde ele almaktadır. Bu bölüm yön-tem bakımından Kenneth Waltz'un ünlü eseri "İnsan, Devlet ve Savaş"ta sunduğu teorik incelemeyi izlemekte ve bir anlamda onu güncellemektedir. Özellikle devlet ve sistem düzeyinde savaşın nedenleri üzerine davranışsal çalışmaların ele alınması ve son yıllarda gelişme gösteren savaşla ilgili uluslararası veri tabanlarının tanıtılması, savaş üzerine gelişen Türkçe literatüre anlamlı bir katkı sağlamaktadır.

Beşinci bölümde savaşın tarihsel dönüşümü ele alınmaktadır. Burada Orta Çağ Avrupası'ndan II. Dünya Savaşı'na yaşanan evreler incelendiğinde savaşın nasıl topyekûnleşerek büyük bir sivil katliama dönüştüğü ortaya konmaktadır. Vestfalya sistemi öncesinde din için savaş anlayışı daha sonra hanedan için yapılan savaşa dönmüştür. Bu dönemlerde çoğunlukla savaş askerler tarafından icra edilmekte ve sivillerin gördüğü zarar aşağı seviyelerde kalmaktaydı. Ancak 1789 Fransız Devrimi ile milliyetçilik akımlarının yükselmesi uluslar için savaş kavramını ortaya çıkarmış ve savaşta düşman olarak karşı

* Araştırma Görevlisi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Kırklareli Üniversitesi, Kırklareli. Doktora öğrencisi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul.

ulusun tümü hedeflenmeye başlamıştır. Ulusun bu amaçla sahip olduğu bütün kaynakların kullanılması topyekûn savaşı ortaya çıkarmış, sanayi devrimiyle beraber savaş makinesi sivil-asker ayrımı yapmadan öldürmeye ve tüm ekonomik altyapıyı imhaya başlamıştır. II. Dünya Savaşı'nın ardından savaşın maliyetlerinde gözlenen patlama ve nükleer caydırıcılık temelinde desteklenen Birleşmiş Milletler sistemi savaş ilan etme yetkisini devletlerin elinden almıştır. Yalçinkaya'nın kitap boyunca savaşın evrimi ile ilgili rasyonel tercih zemininde realist bir okumayı tercih ettiği anlaşılmaktadır. Kitapta devletlerarası savaşların azalması karşılıklı bağımlılık ve uluslararası örgütler gibi olgulardan ziyade silah teknolojisindeki gelişim ve nükleer caydırıcılık temelinde açıklanmaktadır.

Kitabın izleyen iki bölümü BM sistemi içinde barışı koruma ve sağlama çabalarının gelişimine göz atmaktadır. Burada Soğuk Savaş döneminde barışı koruma kavramının ortaya çıkışı özet geçilirken, ağırlık 1991 sonrası yeni tip etnik ve sivil çatışmalara verilmiştir. Barış gücü görevlerinin özünde askeri güç kullanımından ziyade BM Antlaşmasının VI. bölümünde yer alan uzlaştırıcı ve barışçıl yöntemlerle sonuç almak hedeflenmekte, askerler ise gözlemci rolü oynamaktadırlar. Fakat Somali ve Yugoslavya'da yaşandığı gibi barış koruma operasyonları bazen BM Antlaşması'nın VII. bölümünde yer alan kuvvet kullanımı yaptırımına başvurmakta ve barış zorlama operasyonu halini alabilmektedir. Askeri güç kullanımını durumunda da devletler çatışmaya taraf olmakta ve düşman belirlemektedir. Fakat bu durumda ulusal ordulardan oluşan kuvvetler karşılığında düzenli ordular değil gerilla, isyancı veya teröristlerden oluşan çeşitli grupları bulmaktadır. Bu durum çoğu barış operasyonunun başarısızlıkla sonuçlanmasında temel bir etken olmuştur. "Soğuk Savaş sonrası dönemde savaş" adını taşıyan yedinci bölüm bu bakış açısıyla Bosna, Kosova, Somali, Liberia, Sierra Leone ve Ruanda'da yürütülen barışı koruma girişimlerinin özetini sunmaktadır.

Kitabın son iki bölümünde Soğuk Savaş sonrasında uluslararası sistem boyutunda savaşın değişimini irdelenmektedir. Bu dönemde güvenlik kavramının içeriğinde görülen değişimle beraber devletler konvansiyonel güçlerde ve nükleer silahlarda indirime gitmişler, stratejilerini yeni tip sınırlı savaşlar ve asimetrik tehditlere göre biçimlendirmişlerdir. Artık savaş denildiğinde tüm ulusal imkânların topyekûn kullanılması ya da bir ulusu ortadan kaldırma hedefi akla gelmemektedir. 21. yüzyılda savaşın özelliklerini özetleyen son bölüm küresel çağda medya, ekonomik ve demokratik gelişmişlik düzeyi, başarısız devletler gibi savaşa etki eden yeni kritik faktörlerin oynadığı rolleri incelemektedir. Savaşın değişen askeri boyutunun teknik açıdan ele alınmasının ardından çalışma çağımızda asimetrik savaş gerçeğini vurgulayarak sona ermektedir. Savaş tarih boyunca değişime uğramıştır. Geçen yüzyılın başlangıcında topyekûn hale gelen savaş, 21. yüzyılda devlet dışı aktörlerin uluslararası silahlı çatışmalarda oynadıkları rol sebebiyle ilginç bir şekilde sınırlı ve asimetrik hale gelmiştir. Yalçinkaya'nın da belirttiği gibi bu ileri teknolojiyle donanmış ulusal orduların bünyesinde klasik silahlar kullanan özel birlikler yetiştirilmesini de zorunlu kılmaktadır.

Özetle Yalçinkaya bu çalışmasında savaşın tarihsel evrimini, uluslararası çatışmanın değişen nedenleri ve yeni tip çatışmalar için geliştirilen siyasi ve askeri mücadele yöntemleri üzerine odaklanarak incelemektedir. Çalışma nitelikli atıfları ve geniş kaynakçasıyla savaş üzerine yazan önemli teorisyenlerin görüşlerinden yararlanmak ve savaşın tarihsel dönüşümünü gözden geçirmek isteyen araştırmacılar ve uluslararası ilişkiler öğrencilerine önerilebilir.